

گزیده مقاله‌شناسی توصیفی تابستان ۱۳۸۵

به کوشش: فاطمه زمانی و مینا ذاکر شهرک

ساختار اصلی فیلم‌های کودکان و نوجوانان سینمای ایران را تشکیل می‌داد، تداوم یا نوآوری در آن، مهم تلقی نشد و موفقیت تعدادی از فیلم‌های تخیلی - فانتزی، باعث رشد همان آفت همیشگی هنر، یعنی تکرار و تقلید صرف و محض شد.

همشهری ۴۰۷۴ (۸۵/۶/۱۱)، ۴۰۸۱، (۸۵/۶/۲۰)،
۴۰۸۵ (۸۵/۶/۲۵)
آسیب شناسی سینمای کودک و نوجوان
ایران
سعید مستغانی

جام جم ۱۸۱۳ - ۵۸/۶/۱۲ غصه‌دار قصه‌های کودکان هستیم مهدی نورعلیشاهی

مقاله

در این مقاله، محمد میرکیانی، نویسنده کودکان و نوجوانان، درباره قصه و قصه‌گویی و مشکلات این حوزه در ایران سخن می‌گوید. او در تعریف قصه می‌گوید: «قصه‌گویی، زیر مجموعه ادبیات و هنرهای نمایشی است و از سوی دیگر، بیش از آن که فعالیت ادبی باشد، فعالیت تربیتی است. بیش‌ترین مخاطب قصه‌گویی خردسالان هستند.» از نظر وی، بحران مخاطب بیش از آن که گریبانگیر ادبیات کودکان در ایران باشد، نویسندگان کودک و نوجوان ایرانی را در دام انداخته است. نویسندگان کودک و نوجوان، غالباً در شرایط جدید، مخاطب خود را نمی‌شناسند.

میرکیانی می‌افزاید: «قصه‌نویسی در ایران اکنون به بن‌بست رسیده است، اما هنوز هم بارقه‌های امید برای بازگشت فرهنگ قصه نخوانی، با نگارش قصه‌های خوب وجود دارد.»

اولین و مهم‌ترین آسیب سینمای کودک و نوجوان امروز ایران، معضل تولید و نمایش در کلیت سینمای ایران است که تا همین یکی - دو سال پیش، به عنوان بحرانی فزاینده، همه موجودیت آن را تهدید می‌کرد و هنوز هم به دلیل باقی ماندن ساختارهای غیراستاندارد در عرصه‌های مختلف تهیه، تولید، توزیع و اکران فیلم، سایه‌اش بر بدنه سینمای کودک و نوجوان سنگینی می‌کند.

بدون تردید، آسیب‌هایی که امروز سینمای کودکان و نوجوانان را حتی از دیگر ژانرهای همین سینما ضعیف‌تر نگاه داشته است، به برخی پس زمینه‌ها و دیدگاه‌های فرهنگی و تاریخی برمی‌گردد. شناخت روحيات و علائق و سلاقت مخاطب امروز سینما، به‌ویژه کودکان و نوجوانان، شاید ضروری‌ترین عامل برای مسئولان و سینماگرانی باشد که داعیه فیلم‌سازی برای بچه‌ها دارند. آن‌چه در دنیای سینمای امروز بیش از هر مورد در نظر آورده می‌شود، خاصیت و ویژگی دنیای ارتباطی و رسانه‌ای موجود است که باعث شده بچه‌های امروز حتی با بچه‌های یک سال پیش متفاوت بشوند.

گرچه عنصر مهم فانتزی و خیال، در سال‌های معدود،

کیهان ۱۸۵۹۵ - ۲۸/۵/۸۵

پیام بصری و انتقال تجربیات تصویرگر گالیا توانگر

گزارش

این مقاله، گزارشی از برگزاری اولین نشست، با موضوع تصویرگری در نشریات کودک و نوجوان، به ویژه کیهان بچه‌هاست. در این جلسه، جمعی از تصویرگران جوان کیهان بچه‌ها حضور داشتند. رضا زواره‌ای (مدیر هنری کیهان بچه‌ها)، به برخی از سوالات پاسخ داد: «اگر فقط به نیاز مخاطب و خلق تصاویر زیبا و فانتزی توجه شود، به بیراهه می‌رویم. یک کودک، ممکن است هنوز ده سالگی را تجربه نکرده باشد، ولی من که تصویرگر هستم، این سال‌ها را تجربه کرده‌ام و می‌توانم با خلق اثر، تجربیات خود را در اختیار مخاطب قرار دهم.»

امیر حسین فردی (مدیر مسئول کیهان بچه‌ها) گفت: «بیش‌تر ناشران، بیش از این که به فکر چاپ آثار داخلی باشند، ترجیح می‌دهند بدون تقیل هزینه‌های مربوط به نویسنده و تصویرگر داخلی، از آثار ترجمه شده استفاده کنند، از پرداخت دستمزد به نویسنده و تصویرگر شانه خالی می‌کنند و به اصطلاح سود مالی بیش‌تری عایدشان می‌شود. مشکلات کتاب‌های کودک و نوجوان، بیش‌تر از همین‌جا منشأ می‌گیرد.»

رشد آموزش زبان و ادب فارسی، شماره

۷۸، تابستان ۱۳۸۵

خلاقیت و آموزه‌های ادبی

مریم بیدمشکی

مقاله

در این مقاله، نویسنده می‌کوشد به سؤالاتی اساسی، نظیر چیستی خلاقیت، ارتباط ادبیات با خلاقیت و تأثیر کتاب‌های درسی بر رشد خلاقیت و چگونگی ایجاد کلاس‌های خلاق اشاراتی داشته باشد. اولین گام در این راستا، تدریس به شیوه‌ای مشارکتی است. فراهم آوردن فرصتهایی که یادگیرندگان در سؤال‌ها و مشکلاتشان با یکدیگر سهیم شوند و درباره آن به گفت و گو بپردازند و از انرژی‌های متراکم یکدیگر، برای یادگیری سود جویند. مشارکت در گروه‌های کوچک، اعتماد به وجود می‌آورد. مهارت‌های کلامی را پرورش می‌دهد و قدرت تفکر و

عمل را بالا می‌برد.

در این میان، بر معلم با تجربه و ماهر است که بداند «کی» و «چگونه» سؤال خویش را مطرح کند و یا با چه سبک و سیاقی، دانش‌آموزان را به سمت و سویی بکشاند که ایشان خود به طرح سؤال مورد نظر بپردازند.

کتاب هفته، شماره پیاپی ۶۸۸، ۱۰ تیر ۱۳۸۵

به کارگیری هوشمندانه عناصر داستانی

محسن پرویز

گزارش

در این مقاله، جلد اول رمان «آنک آن یتیم نظر کرده»، نقد شده است. این کتاب، نوشته محمدرضا سرشار (رضا رهگذر) است که مجلد اول آن با قطع رقعی، در ۳۰۲ صفحه، توسط انتشارات آستان قدس رضوی (به نشر)، در سال ۱۳۸۱ با شمارگان ۲۲۰۰ نسخه به چاپ رسیده و در صفحه اولش، چنین توضیح داده شده است: «پیامبر، از تولد تا بعثت.»

این کتاب از نظر منابع، کتابی است که به نظر می‌رسد نویسنده کار زیادی روی آن کرده است. این کتاب چند خصوصیت ویژه دارد که آن را از سایر کتاب‌های مشابه، متمایز می‌کند. اولین خصوصیتش، داشتن زاویه دید جدید است که به آن، «زاویه دید تلفیقی» می‌گوییم. این زاویه دید، نه زاویه دید دانای کل، نه دانای کل محدود، نه من راوی و نه نظایر آن است، بلکه تلفیقی است از همه این‌ها. نکته دوم، نثر کتاب است. نثر کتاب به فارسی دری نزدیک می‌شود و در خیلی جاها، نویسنده کوشیده از واژه‌های کاملاً فارسی استفاده کند.

کتاب هفته، شماره ۶۸۹ (۱۷ تیر ۱۳۸۵)

جامه نو بر تن ادبیات کهن

زهره نیلی

مقاله

این مقاله، گزارشی است درباره بازنویسی و بازآفرینی ادبیات کهن برای کودکان.

مثل‌ها، افسانه‌ها و ادبیات کهن ایران زمین، گنجینه‌های بی‌پایانی هستند که فرهنگ و هویت ما را تشکیل می‌دهند و لازم است کودکان و نوجوانان ما، با این میراث ارزشمند آشنا شوند و با شناخت گذشته فرهنگی

بوده و در پی بیان ناگفته‌ها و نانوشته‌های نویسنده است. او معتقد است که داستان و تصویر باید به یک جریان تبدیل شود تا از یک طرف، ذهن کودک را پرورش دهد و از سوی دیگر، با کودک ارتباط گیرد و با او بزرگ شود.

کتاب هفته، شماره ۶۹۵، ۲۸ مرداد ۱۳۸۵
لذت: اصل فراموش شده کتاب کودک، درباره
جشنواره کتاب‌های مناسب
زهره نیلی

مقاله

انجمن فرهنگی ناشران کودک و نوجوان، به پیشنهاد کمیسیون روابط عمومی این نهاد، بر آن شده است تا طی مراسمی، کتاب‌های مناسب برای کودکان و نوجوانان را معرفی و از ناشران برگزیده‌ای که به چاپ این‌گونه کتاب‌ها همت گمارده‌اند، تجلیل و قدردانی کند. «جشنواره کتاب‌های مناسب»، اوایل شهریور ماه برگزار می‌شود تا بهترین‌ها و مناسب‌ترین‌ها را برگزیند.

جشنواره «کتاب مناسب» را تنها سه داور به قضاوت می‌نشینند: افسانه شعبان نژاد (شعر و داستان)، شهرام اقبال‌زاده (ترجمه و کتاب‌های علمی) و علیرضا گلدوزیان (تصویرگری و مدیریت هنری). این در حالی است که اقبال‌زاده معتقد است: وجود سه نفر برای داوری یک جشنواره کافی نیست و داوران باید از بخش‌ها و حوزه‌های گوناگون، با اندیشه‌ها و سلیقه‌های متفاوت حضور یابند و به گزینش آثار بپردازند. کتاب‌ها در سبک و انواع گوناگون هستند و داوری‌های متفاوتی می‌طلبند.

یکی از کارشناسان حوزه نشر کتاب کودک و نوجوان، معتقد است که دیدگاه‌های داوران باید مکتوب و چاپ شود. ضمن این‌که بهتر است از بچه‌ها، با قومیت‌ها و توانایی‌های مختلف اقتصادی، خواسته شود به مطالعه کتاب‌های گوناگون و صحبت درباره کیفیت آن‌ها بپردازد.

کتاب هفته، شماره ۶۹۶، ۴ شهریور ۱۳۸۵
شماره ۶۹۷، ۱۱ شهریور ۱۳۸۵
درباره نقد ادبیات کودک و نوجوان، شماره ۲، ۱
زهره نیلی

مقاله

با پدیداری شعر نو، داستان کوتاه و رمان، مقوله نقد

خود، به دوره جدید قدم بگذارند. از این رو، به روز کردن این آثار و قابل فهم کردن آن برای این گروه سنی، کار بایسته و شایسته‌ای است. کتاب هفته، این موضوع را با چند تن از صاحب‌نظران و کسانی که خود به این مقوله پرداخته‌اند، در میان گذاشته و نظرشان را جویا شده است: از جمله «قدمعلی سرامی، مرجان کشاورز، داوود لطف الله و مصطفی رحماندوست».

دکتر قدمعلی سرامی، شاعر، نویسنده و استاد دانشگاه، بازنویسی را معادل فارسی رایبیت کردن می‌داند و معتقد است: بازنویسی، تنها به روان کردن متن می‌پردازد و بدون این‌که به دگرگون کردن ساختار کار بپردازد، آن را برای کودکان قابل فهم و درک می‌کند.

مصطفی رحماندوست، شاعر و نویسنده کودکان و نوجوانان نیز بازنویسی را دوباره نوشتن یک متن کهن یا قصه فولکلوریک به زبان ساده و روان دانسته و بر این باور است در بازنویسی، طرح قصه و شخصیت‌های آن تغییری نمی‌کند. در حالی که در بازآفرینی، همه یا جزوی از این عناصر تغییر می‌کنند و نویسنده با تکیه بر ظرفیت‌های ذهنی و فرهنگی مخاطب، از میراث ادبی گذشته و با استفاده از توان و خلاقیت خود، به آفرینشی نو می‌پردازد و گذشته را پایه و مبنای امروز و فردا قرار می‌دهد. در بازنویسی، اصل بر ساده نویسی بر اساس واژگان پایه و آشنا کردن او با میراث دیروز است.

کتاب هفته، شماره ۶۹۱، ۳۱ تیر ۱۳۸۵
تصویری از ناگفته‌ها
زهره نیلی

مقاله

این مقاله، درباره تصویرگری کتاب‌های کودک و نوجوان است. پرویز کلاتری، نویسنده، تصویرگر و نقاش، معتقد است کار تصویرگر باید در خدمت متن کتاب باشد و برای این‌که تصویرگر بتواند فضایی متناسب با متن پدید آورد، باید نانوشته‌های لابه‌لای سطور را بخواند. هم‌چنین، نقاشان ایرانی باید به عناصر بومی وفادار باشند؛ هر چند واقعیت زندگی بعضی کودکان ایرانی، با آن‌چه می‌خواهیم به آن‌ها بیاموزیم، متفاوت است.

علیرضا گلدوزیان، برنده قلم زرین بلگراد، برای تصاویر کتاب «جوراب سوراخ» از سوسن طاق‌دیس، تصویر را مستقل از اثر می‌داند؛ چرا که بیانگر ذهنیات تصویرگر

ادبی که لازمه رشد سنجیده ادبیات بود، پدید آمد و رو به گسترش گذاشت. نویسندگان و شاعران برای بلندی، به رهنمودها و راهبردهایی نیاز داشتند که از دل نقد ادبی می‌جوشید. این مقاله، درباره این است که نقد چیست؟ مخاطبان نقد کتاب‌های کودک، چه کسانی هستند و نقد آثار کودکانه، چه تفاوتی با دیگر کارها دارد؟ کارشناسانی از جمله توران میرهادی، ابراهیم حسن بیگی، علی کاشفی خوانساری، محمود حکیمی و جعفر سید در این باره سخن گفته‌اند.

توران میرهادی که از نخستین منتقدان کتاب کودک است، بر این باور است که وقتی به نقد یک کتاب یا اثر هنری می‌پردازیم، بر غنای فرهنگی خود و دیگران می‌افزاییم.

ابراهیم حسن بیگی معتقد است: نقد، هم در معرفی کتاب و گسترش فرهنگ کتابخوانی، نقش بسیار مهمی بر عهده دارد و هم به یک حرکت فرهنگی مثبت، جهت و سمت و سو می‌دهد تا آن‌جا که با وجود منتقدان خوب، می‌توان به اصلاح و تقویت ضعف‌های متعدد در حوزه کتاب امیدوار شد.

محمود حکیمی، نقد را به مثابه شمشیری می‌داند که بالای سر هر نویسنده قرار دارد و او را از تکرار و به بیراهه رفتن باز می‌دارد و موجب تکامل یک اثر می‌شود. سید علی کاشفی خوانساری، نقد را به دو دسته درون‌گفتمانی و برون‌گفتمانی تقسیم می‌کند و می‌گوید نقد درون‌گفتمانی، بر مختصات و ویژگی‌های متن استوار است و خود اثر را از لحاظ ادبی مورد بررسی قرار می‌دهد. در حالی که نقد فراگفتمانی، به ابعاد گوناگون اثر، هم‌چون وجه جامعه‌شناختی، روان‌شناختی، اسطوره‌شناختی و ... توجه می‌کند.

در قسمت دوم کارشناسانی چون مهدی کاموس، شقایق قندهاری، شهرام اقبال‌زاده و محمدرضا یوسفی نظرشان را مطرح کرده‌اند.

بعضی منتقدان، معتقد بودند که در کنار نقدهای تخصصی و علمی، باید به نقدهای ساده و ژورنالیستی نیز توجه کرد و کتاب‌های خوب را به زبان روان و قابل فهم برای پدر و مادرها، مربیان و حتی خود بچه‌ها نقد و معرفی کرد.

زیبا شناخت، شماره ۱۴، نیم سالانه ۱۳۸۵ رنالیسم در ادبیات کودکان و نوجوان نویسنده: پروین سلاجقه

مقدمه

رنالیسم، تعبیر فلسفی دیربایی است به معنای اعتقاد به واقع‌انگاری اندیشه‌ها که در برابر «نام‌گرایی» قرار داشت و پیروانش اندیشه‌ها را چیزی جز نام یا امر انتزاعی تلقی نمی‌کردند. در قرن ۱۸، معنای رنالیسم تقریباً به کل معکوس شد. در سال ۱۷۹۵، شلینگ رنالیسم را در برابر ایده‌آلیسم تعریف می‌کند. ظاهراً شیلر و فریدریش شلگل، نخستین کسانی بودند که این تعبیر را در مورد ادبیات به کار برده‌اند.

عنصر رنالیستی در شعر کودک، چون معمولاً به‌منظور شناساندن و معرفی اشیاء، مفاهیم و محیط به کار گرفته می‌شود، در روند بازنمایی، استحاله هنری چندانی نمی‌یابد و فقط گاهی تصاویر شکل گرفته، با بهره‌گیری از عناصر ابتدایی واقعیت‌گریز، مانند تشبیه حسی و یا استعاره نازل و قراردادی، از رنالیسم گزارشی فاصله می‌گیرد. در میان این سروده‌ها، گاه به اشعاری برمی‌خوریم که در عین بازنمایی گوشه‌هایی از واقعیت، روندی نسبتاً هنری را طی می‌کنند و در فرایند شکل‌گیری، از خاستگاه اولیه خود - توصیف لحظه‌ای از واقعیت زندگی روزمره - فاصله می‌گیرند و با استفاده از عنصر تخیل، نوعی گریز از واقعیت را سامان می‌دهند. بیش‌ترین مورد استفاده از عنصر رنالیسم در ادبیات کودک و نوجوان، در بخش داستان است که از جهات بسیار قابل تأمل است.

قدس ۸۵/۵/۱۱

بررسی نقش شعرخوانی در تقویت مهارت‌های
حسی کودکان، گفت‌وگو با سودابه امینی
منیره هاشمی

گفت‌وگو

براساس باور کارشناسان و تحقیقات انجام شده، شعرخوانی برای کودکان، در ارتقای مهارت‌های حسی و تقویت توانایی ارتباطی آن‌ها جایگاه ویژه‌ای دارد. با توجه به اهمیت این موضوع، با یکی از کارشناسان که سال‌هاست در حوزه کاری خود با کودکان و شعر کودک سروکار دارد، گفت‌وگویی شده که به نکاتی از آن اشاره

این مقاله، به انتخاب کتاب‌های افسانه و داستان‌های حقیقی، کتاب‌های مرجع، کتاب‌های درسی نیز می‌پردازد.

جام جم، شماره ۱۷۸۷ - ۸۵/۵/۱۹
علی (ع) زیباتر از لبخند خورشید: تصویر
امام
مهربانی‌ها در آیین شعر کودک و نوجوان
نویسنده: انسیه موسویان

مقاله

سرودن شعر دربارهٔ بزرگان دین و پیشوایان مذهبی، یکی از موضوع‌های مورد علاقه شاعران کودک و نوجوان است و امام علی (ع)، به عنوان نخستین پیشوای ما شیعیان و مظهر شجاعت، اخلاق، معرفت، ایمان و ... تمامی صفات یک انسان کامل، از سوی این شاعران به شکل‌های گوناگون مورد اقبال و توجه بوده است. نکتهٔ دیگری که در بررسی این سرودها درمی‌یابیم، این است که حاصل کار اغلب شاعران در موضوع‌های دینی، شعرهایی است که از بسیاری جهات شبیه یکدیگرند.

در این سروده‌ها، ما با مجموعه‌ای از توصیف‌های کلی و ترکیبات و تصاویر شبیه هم و تکراری مواجه‌ایم. کم‌تر شعری می‌توان یافت که وجه تمایز و تشخیصی نسبت به دیگر سروده‌ها داشته باشد. در این میان، آنچه به عنوان اصل مهم باید مورد توجه قرار گیرد، شعریت این‌گونه سروده‌هاست. شعری که با مقیاس مذهبی و دینی سروده می‌شود، در درجه اول باید از جوهره شعری غنی و سرشار باشد تا بتواند به شیوه غیرمستقیم و هنرمندانه، بر ذهن و روح مخاطب تأثیر بگذارد و باورهای دینی او را تقویت کند.

در بررسی سروده‌هایی درباره شخصیت آن بزرگوار، می‌توانیم این اشعار را به چند دسته تقسیم‌بندی کنیم:

- ۱) سیمای کلی امام علی (ع)
- ۲) علی (ع)، تجسم انسان کامل
- ۳) علی (ع)، شهید محراب
- ۴) و موضوعات دیگری مثل واقعه غدیر

می‌شود. از دید سودابه امینی، شعر کودک کلامی است موزون و زیبا؛ هم از حیث ترکیب صداها و کلمات و هم از حیث مضمون. شعری که برای کودک گفته می‌شود، برای بزرگسالان نیز هست. توجه داشته باشید که هر کودکی در آینده یک بزرگسال خواهد بود. در واقع، شعری را می‌توان شعر کودک نامید که از نظر دایره واژگان، فضای عاطفی، استفاده از عناصر زندگی کودکان، استفاده از تخیل کودکان، اندیشه و تفکر، با مخاطب واقعی در گروه سنی مورد نظر شاعر تناسب داشته باشد. به کار گرفتن وزن، قافیه، موسیقی و ریتم در شعر کودک نیز از بدیهیات است. به کارگیری عناصری مثل زبان، تخیل، عاطفه و اندیشه در شعر کودک باید به گونه‌ای باشد که روانی و رسا بودن شعر را به اختلال نیندازد و در هنگام خواندن، باعث توقف ذهن کودک و گشتن به دنبال معنای یک کلمه یا درک یک مفهوم نشود.

نیلی، شماره ۵۳
چگونه با یار آشنایش کنیم
نویسنده: مهتاب صفرزاده خسروشاهی

مقاله

کودکان به دلیل کنش ذاتی به سوی جنب و جوش و حرکت، اغلب علاقه‌ای به کتاب و مطالعه ندارند؛ مگر آن که اولاً والدین آن‌ها علاقه‌مند به کتاب و مطالعه باشند و در ثانی بتوانند کتاب‌هایی مناسب یا سن و توانایی فرزندشان انتخاب کنند و در اختیارش قرار دهند. آشنایی با کتاب‌های مناسب کودکان هفت تا ده سال و شیوه صحیح بهره‌گیری از این کتاب‌ها، موضوعی است که در این مقاله به آن پرداخته شده است. کودکان تا ده سالگی، از تماشای تصاویر کتاب‌ها، به ویژه کتاب‌هایی که داستان‌شان با استفاده از تصاویر روایت می‌شود، لذت می‌برند و به سوی این کتاب‌ها گرایش دارند. تصویر به کودکان اجازه می‌دهد تا داستانی را که دوست دارند، در ذهن‌شان بسازند و آن را برای خود حکایت کنند. این داستان‌ها نامفهوم نیست؛ چرا که از عقاید و نیازهای کودکان آن‌ها حکایت دارد. خرید کتاب‌های تصویری، به ویژه کتاب‌هایی که از نظر تصویرسازی قوی و زیبا هستند، یکی از مناسب‌ترین گزینه‌هاست.

انتخاب این نوع کتاب‌ها، کودکانی را که به کتاب و کتاب‌خوانی علاقه ندارند هم به مطالعه تشویق می‌کند.

کار و کارگر، ۵۸/۵/۳ زیر خاکی‌های طنز آمیز، گم‌شده‌های ادبیات کودکان از نگاه معمارزاده

گفت‌وگویی

هوشنگ معمارزاده را به‌عنوان یکی از سردبیران پیشین هفته‌نامه گل آقا می‌شناسیم، اما او در حوزه تاریخ برای کودکان نیز صاحب اثرات و با دستمایه قرار دادن شخصیت اسکندر مقدونی، مجموعه‌ای از کتاب‌های تاریخی طنز برای کودکان نوشته که تاکنون چهار جلد آن منتشر شده است. درباره تاریخ‌نگاری برای کودکان، موانع موجود بر سر راه تاریخ و راهکارهای جذاب کردن تاریخ برای کودکان و نوجوانان، با او گفت‌وگویی شده که به نکاتی از آن اشاره می‌شود. معمارزاده می‌گوید: در زمینه کار برای کودکان و نوجوانان، ما با دو دنیای متفاوت روبه‌رو هستیم و یک کاسه کردن این دو دنیا را نه مفید به حال تولید محصولات فرهنگی برای این دو می‌دانم و نه کارساز در مقطع ارزیابی این تولیدات. کودک بیش‌تر متفنن است تا متفکر. در حالی که نوجوان، ضمن برخورداری از تمایل به تفنن، جوانه‌های تفکر را در خود رشد می‌دهد. تشخیص این تفاوت، به‌خصوص در بحثی به جدیت تاریخ که طبعاً با تفکر بیش‌تر سروکار دارد، از اهمیت خاصی برخوردار است. در مورد تاریخ‌نگاری برای این دو گروه سنی باید گفت که در این زمینه کار زیاد شده، ولی بیش‌تر تکرار مکررات بوده و آن هم به صورت خشک که البته بخشی از گناه هم به گردن خشک بودن خود مضمون تاریخ است. ریشه تنفری که ما در بچه‌های خودمان از تاریخ می‌بینیم، به سبب محصور کردن تاریخ به یک سری اسامی و تاریخ‌هایی است که به هر زوری شده، بچه‌ها باید آن‌ها را از بر کنند تا بتوانند از آزمون بگذرند. اگر بخواهیم کار را درست انجام بدهیم و به تاریخ هم وفادار باشیم، این‌جاست که طنز به‌کار می‌آید و می‌تواند آن داروی تلخ را به شربت شیرینی تبدیل کند.

آفتاب یزد، ۱۱/۵/۸۵

محمد هادی محمدی: مفهوم مدرن ادبیات کودک، پس از مشروطه شکل گرفت

گفت‌وگویی

جنبش مشروطه، علاوه بر تأثیر روی ساختارهای

اجتماعی و فرهنگی، بر ادبیات جامعه ایران نیز اثر گذاشته است که ادبیات کودکان نیز از این قاعده مستثنی نیست. به مناسبت یکصدمین سالگرد انقلاب مشروطیت، خبرگزاری میراث فرهنگی، با محمد هادی محمدی، پژوهشگر تاریخ ادبیات کودکان، درباره تأثیرات این انقلاب بر گونه‌های مختلف ادبیات کودکان، گفت‌وگویی انجام داده است که به نکاتی از آن اشاره می‌شود.

بحثی که در ادبیات کودکان مطرح می‌شود، اصالت تاریخی است؛ یعنی این که آیا ادبیات کودکان پیش از مشروطه، اصالت تاریخی دارد یا خیر؟ گروهی معتقدند که ادبیات کودکان از غرب به ایران وارد شده و پیش از آن، ادبیات کودکان نداشته‌ایم و هر چه هست، بعد از مشروطه به‌وجود آمده است. بنابراین، ابتدا باید از نقش دوران شکل‌گیری مشروطه و تحولاتی که با تأسیس دارالفنون و فعالیت امیرکبیر شروع می‌شود و با تفکر نوگرایی تا اندازه‌ای خود را به صورت نهاد آموزشی نشان می‌دهد، سخن بگوییم. به‌طور خلاصه باید بگوییم که وجود ادبیات کودکان، نه به‌عنوان یک نهاد، بلکه به‌عنوان یک مفهوم، در تاریخ ۴۰۰۰ ساله انسان کاملاً اثبات شده است. اما آن چیزی که در دنیای غرب وجود دارد و حضور آن از سال ۱۸۵۰ میلادی به بعد مشهود است، این است که ادبیات کودکان به نهاد مستقلی افزون بر خانواده و آموزش و پرورش تبدیل می‌شود. سپس ادبیات کودک وارد مرحله پسابندی یا ثانویه می‌شود که حیات مستقلی دارد. بنابراین، آن چیزی که به صورت مفهومی و نهادی در جامعه ایران سرازیر می‌شود، از دوره مشروطه است. در دوره پیش از آن، ادبیات کودکان در چارچوب یک مفهوم عینی سنتی وجود دارد، ولی پس از آن به مفهوم مدرن در جامعه ایران شروع به شکل‌گیری می‌کند.

شهرزاد، شماره ۸، شهریور ۱۳۸۵
موسیقی در شعر و بازی کودکان
قدمعلی سرامی

گفت‌وگویی

روان‌شناسان کودک، در مورد چند و چون تأثیرپذیری کودکان از آثار ادبی، تقریباً اتفاق نظر دارند که شکل و عناصر شکلی، بیش از مضامین و محتوا، بر روان بچه‌ها تأثیر می‌گذارند. این واقعیت را تأثیرات ژرفی که لالایی‌ها بر آنان برجای می‌نهند، به اثبات می‌رسانند. کودکان

شیرخواره، تقریباً از مفاهیم لالایی‌ها هیچ در نمی‌یابد و تنها شنیدن آهنگ موسیقایی و طنین الفاظ آن‌ها، افسون‌شان می‌کند و از عالم خودآگاهی بیداری، به جهان ناخودآگاه خواب می‌برد. اگر با بزرگ‌ترها بیش‌تر از درونه‌های سروده‌های شاعران لذت می‌بریم، آنان از بیرونه‌های این آثار محفوظ می‌شوند. با این حساب، شعر برای کوچک‌ترها، هم‌چون گونه‌ای از موسیقی است و هرچه خردسال‌تر باشند، در لحظه‌های رویارویی با شعر، با معانی آن کم‌تر ارتباط برقرار توانند کرد و در این میان، آن‌چه افسون‌شان می‌کند، آواهای واژه‌ها و گونه‌گونی بند و بست طنین الفاظ است. وزن، قافیه، آرایه‌های لفظی و در یک کلام وجه «فونولوژیک» زبان است که آنان را تسخیر می‌کند و وجه بدیعی و بیانی، بر آنان اثری بسیار اندک می‌گذارد. به همین دلیل است که در ارتباط با شعر، وضع بچه‌ها با ما بزرگ‌ترها بسیار متفاوت است. برای مثال، وقتی ما شعری می‌خوانیم، ابهام‌های معنایی آن برای ما ناگوار خواهد بود و همین نقصان التذاذ ما از آن را باعث می‌آید، اما این گنگی‌ها به هیچ وجه از میزان التذاذ بچه‌ها از شعر نمی‌کاهد و حتی می‌توان گفت که به نوعی از مساهماتی آن بیش‌تر لذت می‌برند.

کتاب ماه کودک و نوجوان

۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۶ خرداد / تیر / مرداد ۱۳۸۵

پایه هفتم

این آدمک‌های مصنوعی

نویسنده: خسرو آقاییاری

مثل یک نسیم

نویسنده: منصوره راعی

شتری که در خانه همه می‌خوابد

نویسنده: مصطفی رحماندوست

به سوی نظریه ادبیات کودک

مکالمه

آموزش تفکر - فلسفه برای کودکان و نوجوانان

نویسندگان: منا علی‌نژاد، سعید ناجی

دنیای کاغذی

نویسنده: فرید رشیدیانی

کتاب، پاشنه آشیل ترس

نویسنده: جنیس، آی. نیکلسون

مترجم: فرزاد کیافر

قصه زخم‌های کهنه برای نسل تازه

نویسنده: لورا پرینگلیتون

مترجم: شیوا جزیی

وقت استراحت: آسیب روانی و بازی

نویسنده: مارگارت ر. هیگونت

مترجم: مرتضی نادری دره شوری

فانتزی و کودکان

نویسنده: جی آر آر تالکین

مترجم: غلامرضا صراف

فانتزی، ادبیات دوران جدید

نویسنده: کمال بهروزکیا

تحلیل روان‌شناختی شخصیت‌پردازی در

ادبیات کودک و نوجوان

نویسندگان: مسیح نوروزی، ابوذر کریمی

سرچشمه‌های فانتزی در ادبیات کهن

فارسی

نویسنده: ابوذر کریمی

کاربرد صفات و افعال در شعر کودک

نویسنده: شایا محمدی رفیع

تحلیل تفسیری دیداری

نویسندگان: پلاتزیز، کیایی، واندرگرفت

مترجم: مهسا خلیلی

سبک‌های هنری در تصویرگری کتاب

نویسنده: پاتریشیاجی. گرانسیلو

مترجم: محمد امیدروشناس

تصویرگران بین‌المللی، از زبان خودشان

نویسنده: جفری گرت

مترجم: یاسمن احسانی

- **صحنه‌ای به وسعت شعر، بازی، نمایش**
نویسنده: افسانه شعبان‌نژاد

- **چراغی رو به روشنایی**
نویسنده: نسرين اسدی

- **ادبیات نمایشی برای کودکان ناشنوا**
نویسنده: حمید قاسم زادگان جهرمی

گزارش

- **کارکرد دین و فلسفه در نقد محتوایی: گزارش**
دومین نشست سلسله پژوهش‌های بنیادین

- **نقش مطبوعات کودک و نوجوان در نظام آموزشی: گزارش نشست تخصصی نمایشگاه کتاب**

- **بودن یا نبودن، صورت مسئله فراموش شده است: گزارش دویست و پنجمین نشست کتاب ماه، با عنوان ادبیات کودک و نوجوان، دریچهای به واقعیت‌های اجتماعی**

- **بومی، جهانی نشستی با شرکت‌کنندگان ایرانی نمایشگاه کتاب بولونیا: گزارش پنجاه و یکمین نشست تصویرگری**

- **در نهایت تنهایی: گزارش نشست هفتگی شهر کتاب مرکزی**

- **حق بزرگ یک نویسنده: گزارشی از مراسم نکوداشت محمد رضا سرشار**

- **رنگین کمان جهانی شد: گزارشی از مسابقه نقاشی در کانون پرورش فکری**

- **دیگر طالبی نمی‌خورم: مترجمان سازده کوچولو زیر ذره‌بین نقد**
نویسنده: شهرام اقبال زاده

- **همجویی در هزارتوی واقعیت، زمان و خیال**
نویسنده: حسن پارسایی
نقد کتاب: بوت‌زار کیت
نویسنده کتاب: دیوید آلموند
مترجم کتاب: نسرين و کیلی

- **وقتی پایم را پیدا می‌کنم**
نویسنده: رایکا بامداد
نقد کتاب: شب به خیر فرمانده
نویسنده کتاب: احمد اکبرپور

- **تعلیق در داستان‌های تخیلی**
نویسنده: یاشا محمدی رفیع

- **قرار از تنهایی به جنگ**
نویسنده: غلامرضا صراف
نقد کتاب: یک گل سرخ برای امیلی
نویسنده کتاب: ویلیام فاکنر
مترجم کتاب: نجف دریابندری

- **گل صد برگ صد ورق شده بود**
نویسنده: انسیه موسویان
نقد کتاب: گل صد برگ و تانک
نویسنده: افشین علاء